

Broj 2., 2015.g.

NASLOVNICA

SADRŽAJ

INTERVJU S POVODOM

KRITIKA

↳ Kazališna umjetnost

↳ [Likovna umjetnost](#)

↳ [Loinjak I. Gledanje Slavonije](#)

↳ Loinjak I. Osječko predstavljanje Kraljevića

↳ Filmska umjetnost

MANIFESTACIJE

ESEJI

MEĐUNARODNA

SURADNJA

IZ STRUKE ZA STRUKU

Igor Loinjak
Muzej likovnih umjetnosti, Osijek
igor.loinjak@gmail.com

Osvrt na izložbu Josipa Alebića, Kulturni centar „Laza Kostić“, Sombor, 25. studenog do 8. prosinca 2014.

Josip Alebić: Gledanje Slavonije^[1]

„Nesumnjivo, u dnu mog oka nastaje slika.

Slika, naravno jest u mom oku. Ali, ja, ja sam u slici.“^[2]

Jacques Lacan

Slikarstvo je Josipa Alebića u posljednjih desetak godina u najmanju ruku bilo u znaku njegova zavičaja, rezervirano za Slavoniju i slikarovo intimno zrenje vlastitoga okruženja. Alebićeva ulja na platnu govore o Slavoniji, ali samo popratno, onako uzgred. Rekao bih da oku umjetnika ono viđeno nije od primarne važnosti. U središtu interesa njegova pogleda nije objekt, fenomen koji se dohvaća optičkim aparatom. Naprotiv, intencija je Alebićeva pogleda usmjerena kakvoći viđenoga, nadilaženju puke razine fenomena. U narednim ću redcima stoga više govoriti o umjetnikovu pogledu, nego o motivima prema kojima je taj pogled usmjeren.

O prirodi se pogleda u filozofiji 20. stoljeća mnogo pisalo. Posvetili su se tome problemu mislioci poput Mauricea Merleau-Pontya, Jean-Paula Sartrea, Jacquesa Lacana... Merleau-Ponty govori o ovisnosti promatrača o onomu što promatra; Sartre čovjeka ontološki utemeljuje s pomoću pogleda Drugoga, odnosno tvrdi da čovjek otkriva sebe tek kada shvati da ga Drugi gleda; ^[3] Lacan ističe da čovjekova percepcija svijeta proizlazi iz njegove imanentnosti. Za razliku od fenomenologa poput Merleau-Pontya i Sartrea, koji su tvrdili da se percepcija ne nalazi prvenstveno u promatraču, nego na objektu koji se percipira, Lacan smatra da je ona unutar subjekta koji gleda, da proizlazi iz njegove imanentnosti, pa kada govori o pogledu, Lacan ga metaforički opisuje kao „naličje svijesti.“ ^[4] Merleau-Ponty piše: „Ono što je dano nije samo stvar, nego iskustvo o stvari (...) Treba da se percipirajući subjekt, ne napuštajući svoje mjesto i svoje gledište, u neprozirnosti osjećaja, usmjeri prema stvarima čiji ključ on nema unaprijed, a čiji projekt ipak on nosi u sebi samome, da se otvori prema nečem apsolutno Drugom, što ga on priređuje iz dubine sebe samoga.“ ^[5] Vidljivo je da već i Merleau-Ponty naglašava važnost povratka percepcije sa čina gledanja prema samome subjektu, premda se taj povratak odnosi samo na materijalu razinu, na tijelo.^[6] Na strogome povratku percepcije u subjektovu unutrašnjost inzistira pak Lacan: „A ipak, ja poimam svijet percepcijom koja izgleda da proizlazi iz imanentnosti toga *ja se vidim, kako se vidim* . Izgleda da se povlastica subjekta utvrđuje u tom refleksivnom, bipolarnom odnosu koji čini da moje predodžbe pripadaju meni čim ih opazim.“ ^[7] Na Alebićevim bih slikama pažnju posvetio upravo tumačenju procesa njegova gledanja i otkrivanja/iznošenja sebe kroz naslikane prizore. Motivi sa slavonskim polja više oslikavaju umjetnika, nego same sebe. Posredstvom njih, autor na slikarsko platno upisuje vlastito postojanje. Percipirajući Slavoniju u koju je egzistencijalno (ali i vizualno) ukorijenjen, Alebić se vraća sebi, u sebe ponire, odnosno reinterpreтира vlastiti subjekt na nesvjesnoj razini. Na koji način opravdati iznesenu pretpostavku?

Polazište od kojega sam krenuo u naznačenu interpretaciju Alebićevih djela izrodilo se iz izjavne rečenice koju mi je umjetnik uputio nakon što sam ga upitao zašto slika slavonske motive – oranice, stogove sijena, polja suncokreta... „Pa, tu sam odrastao“, glasio je odgovor. Izbor tematike u ovome slučaju, dakle, proizlazi iz Alebićeve ukorijenjenosti u slavonski topos. Gledajući nakon tog odgovora brojna ulja na platnu, uočio sam nečujnu konstantu koja se, uz male iznimke, javlja na svim njegovim radovima. Alebić, naime, uvijek zahvaća završne

rezultat završenoga vegetacijskog procesa biljaka, loza je prikazana u zimskim mjesecima kada su grozdovi već trebali biti ubrani ili su ostavljeni za ledenu berbu koja samo što nije počela... Čak i kada prikazuje ljeto, inzistira na atmosferi *poodmakle faze*, ističući sutonske boje koje oslikavaju završetak toploga ljetnog dana. Ako se pretpostavi da se, kako tvrdi Lacan (a na tragu se toga već nalazio i Merleau-Ponty), pogled trajno ne zadržava na objektu prema kojemu je usmjeren, nego se vraća subjektu koji ga oblikuje vlastitim imanentnim snagama duha, Alebićev pogled u slavonskoj prirodi *gleda* svoje vlastito psihofizičko stanje. Prirodna je stvar da se čovjek u starijoj životnoj dobi i na svjesnoj razini zanima za pitanja ljudske prolaznosti i trajanja pojedinačnoga životnog ciklusa. Čini se kako je promišljanje o približavanju okončanja jednoga perioda kod Alebića više nesvjesne, nego svjesne prirode. Međutim, ništa na njegovim slikama direktno i nedvosmisleno ne upućuje na iznesenu tezu.

No, vratit ću se još malo Sartreu. Ovaj francuski egzistencijalist piše kako je ontološko utemeljenje pojedinačne individue moguće samo s pomoću njezine spoznaje da je promatra netko Drugi. Na Alebićevim pejzažima Drugi ne postoji, odnosno nije prikazana ni jedna ljudska figura. Mi kao promatrači vidimo samo ono što je zahvatilo slikarovo oko, a ovaj prenio na platno. Daje li to oko objektivan pogled? Čini se kako se istovremeno može odgovoriti i da i ne. Argument koji na formalnoj razini ide u prilog potvrdnom odgovoru koloristička je vrijednost naslikanih prizora na kojima Alebić nastoji zadržati kromatsku objektivnost vodeći u impresionističkome duhu brigu o predmetu i svjetlosnoj igri kroz koju on prolazi u određeno doba dana. No, čak i ako se prihvati činjenicu kako je umjetnik bilježio na platnu ono što njegovo oko vidi, ostaje neodgovoreno pitanje ZAŠTO se odlučio na prikazivanje *poodmaklih faza* prirodnih ciklusa. Zato što je u toj Slavoniji – s kojom je stopljen, sljubljen, s kojom je protkano čitavo njegovo biće – *gledao* sebe.

Atmosferičnost je izloženih prikaza krajnje idilična. Priroda je smirena i gotovo da se ne osjeti ni dašak vjetrova koji bi na sadržajnoj strani unio dramatiku u te prizore. Nazire se, ipak, stanovita težina u prikazima, najvidljivija na brojnim suncokretima kojima su otežale glave klonule prema zemlji odišući umorom. Alebić dramaturgizaciju površine platna dobiva oblikujući određene (najčešće motivski važnije) elemente debljim, pastoznim nanosima boje. Na taj način i na tehničkoj razini ističe predmetnost osnovnih motiva, materijalnost koja sugerira dotrajalost stabljike suncokreta, slavonske kuće, vlati trave u stogu sijena, listova vinove loze... a možda i kože ljudskoga inkarnata, onoga umjetnikovog (?) o čemu on sam, možda ni ne znajući (nesvjesno), intenzivno promišlja. Gradacija nanosa boje ponekad, kao na slici „Suncokreti 3“ (2008.) ide do suprotstavljenih krajnosti pa se uz pastozne namaze kojima su izvedeni suncokreti nalaze neoslikani dijelovi platna, ukazujući da se Alebić u određenome smislu oslanja i na sezanovski pristup gradnji slike.

Vizualni poticaji s Alebićevih platana naznačuju egzistencijalnu tematiku i postavljaju pitanja koja se promatraču, a usudio bih se reći i samome umjetniku, ne otvaraju direktno. Zahvaćajući motive, ponirući u prikazani ambijent, krećući se od platna do platna, promatrač otkriva Slavoniju, ali i upoznaje umjetnika. Od sedamdesetih je godina prošloga stoljeća subjektivistički pristup umjetnika u radu postao izrazito naglašen tako da je umjetnički iskaz često bio direktan, *Ich-form*-an. U Alebićevim je radovima spomenuta direktnost izostala što ne znači da se odmah može govoriti o objektivnosti njegova pristupa. Rekao bih da je upravo suprotno; ne direktan je pristup samo maknuo s površine dubinski subjektivan pristup u umjetnikovu promatranju svijeta koji ga okružuje, s kojim je stopljen i u koji upisuje vlastitu egzistenciju.

Literatura

1. Boehm, Gottfried „Povratak slika“. U: Vizualni studiji – umjetnost i mediji u doba slikovnog obrata (ur. Krešimir Purgar). Centar za vizualne studije, Zagreb 2009.
2. Lacan, Jacques *Četiri temeljna pojma psihoanalize*. Naprijed, Zagreb 1986.
3. Merleau – Ponty, Maurice *Fenomenologija percepcije*. Veselin Masleša, Sarajevo 1990.
4. Sartre, Jean-Paul, *Bitak i ništa*. Demetra, Zagreb 2006.

Josip Alebić, Stog zimi I, ulje na platnu, 130x90
Fotografiju ustupio Muzej likovnih umjetnosti, Osijek

[1] Tekst „Josip Alebić: *Gledanje Slavonije*“ predgovor je katalogu izložbe Josipa Alebića održane od 25. studenog do 8. prosinca 2014. u Kulturnom centru „Laza Kostić“ u Somboru.

[2] Lacan, Jacques *Četiri temeljna pojma psihoanalize*. Naprijed, Zagreb 1986., str. 105.

[3] „Drugi nije *predmet*. On u svojoj vezanosti za mene ostaje ljudska zbiljnost; bitak kojim on mene određuje u mom bitku jest njegov čisti bitak pojmljen kao 'bivanje-u-svijetu'." Sartre, Jean-Paul, *Bitak i ništa*. Demetra, Zagreb 2006., str. 320.

[4] Lacan, Jacques (bilj. 2.), str. 89. i 92. Lacan razlikuje oko i pogled, a pogled definira ovako: „U našem odnosu prema stvarima, kakav je uspostavljen putem vida i uređen likovima predstave, nešto klizi, prenosi se s kata na kat, da bi uvijek bilo na nekom izbjegnutom stupnju – to se zove pogled.“ Isto, str. 81.

[5] Merleau – Ponty, Maurice *Fenomenologija percepcije*. Veselin Masleša, Sarajevo 1990., str. 378.

[6] O tome Gottfried Boehm piše: „Merleau – Ponty presađuje to činjenje koje se odnosi prema samome sebi natrag u središte svijeta: time što akt indirektnog gledanja ne usmjerava gledanje, nego na vlastito tijelo.“ Boehm, Gottfried „Povratak slika“. U: *Vizualni studiji – umjetnost i mediji u doba slikovnog obrata* (ur. Krešimir Purgar). Centar za vizualne studije, Zagreb 2009., str. 9.

[7] Lacan, Jacques (bilj. 2.), str. 89.

Ovo djelo je dano na korištenje pod licencom [Creative Commons Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).